

Ye Ebela'bile Nee Ye Ezonlenle Nyianu Buluku Ne Anwo Neenleanu

MARCH 6-12

NYAMENLE EDWÈKE NE AZO NVASOE | 1 EDWÈKÈSISILE 23-26

**“Beyele Ezonlenle Nwo Ngyehyeloo Wà
Ezonlenlesua Ne Anu”**

it-2 241

Livaema

Devidi hyehyele Livaema ɔmaanle bəyele bə gyima ne. ɔkpale bie mɔ ke bənlea Gyihova sua ne anwo gyima ne azo, bie mɔ yele mgbanyima, ndenebuavolema, nlenke mgbole sinzavolema yee bie mɔ nleanle ni-nyenezielileka ne mɔ azo. Akee bəkpale bə nuhua dɔɔnwo bəmaanle bəboale esɔfo ne mɔ bəmaanle bəbəle afɔle, bədele ninyene nwuanzanwuanza nwo, bezuzule ninyene na bəyele gyima biala mɔɔ nwolé hyia wɔ ezonlenlesua ne anu, alienwo ekké ne yee aleelile azua ne mɔ anu la. Ke mɔɔ εnee bəhyehyε esɔfoma ne anu ekpunli ekpunli la, zɔhané ala a bəhyehyele Livae edwendovoma ekpuni li ne 24 a, na εnee bəlε meke fɔɔnwo mɔɔ ekpunli biala yε gyima a. εnee bəgwa ma na bəanwu gyima mɔɔ ɔwɔ ke ekpunli ne yε la. Adenle ko ne ala azo a εnee bədua na bəanwu anlenke fɔɔnwo mɔɔ ɔwɔ ke nlenke sinzavolema ekpunli bie sinza la a.—1 Ek. 23, 25, 26; 2 Ek. 35:3-5, 10.

it-2 686

Esɔfo

Bəkpale mgbanyima mɔɔ εnee bəneea esɔfoma mɔɔ bəhyehyε bε ke bəyele gyima wɔ ezonlenlesua ne anu la anwo zo. εnee bəgwa gyima bie mɔ anwo ma. Ekpunli 24 ne anu ko biala yε gyima dapene ko, ɔti evole ne anu ɔbaye gyima fane nwio. Noko

akee, esɔfoma ne amuala bɔ nu yε gyima wɔ εvoyialilε meke ke mɔɔ εnee ɔde ye wɔ εzonlenlesua ne εyilale zo la, ɔluakε bəcə afɔle dɔɔnwo. (1 Ek. 24:1-18, 31; 2 Ek. 5:11; fa toto 29:31-35; 30:23-25; 35:10-19 anwo.) Esɔfo gyene bahola aye gyima wɔ meke mɔɔ ekpunli bie εlεye bε gyimalilε εdee ne la, saa ɔye zo na ɔnrεgyegye bε a. Ke mɔɔ Dwuu-ma amaamuo kile la, meke mɔɔ Gyisεse yε ye azεlε ye azo εzonlenle gyima ne la, εnee esɔfoma ne anwo zonle kpals ɔti bəhyehyε dapene ne anu gyimalilε ne bəmaanle mbusua wɔ ekpunli ne anu la, abusua ne anu amra dodo a bahile ke bəbaye gyima kenle ko anzεs mɔɔ ɔbo zo la a.

it-2 451-452

Edwεne

Devidi kpale Livaema 4,000 ke bəbado edwεne wɔ Gyihova εzonlenlesua ne anu. (1 Ek. 23:4, 5) εnee bətete bε nuhua 288 ke “bədo edwεne bəmaa Gyihova mɔɔ bε muala bəbe kpale.” (1 Ek. 25:7) εnee edwendolema nsa, Esafe, Himan, yee Gyedutεn (mɔɔ eza bəfəlε ye Yitan) la a banlea ngyehyeloo εhye azo a. Mrenyia nsa εhye anu ko biala vi Livae amra nsa ne Gεhyɔm, Kohate yee Mεlεlae anu. ɔti εnee menli titili nsa εhye nee bε bo zo amra mɔɔ bəka bəbə nu bεye Livaema la boka εzonlenlesua ne anu edwendolema ne anwo. (1 Ek. 6:16, 31-33, 39-44; 25:1-6) Esafe, Himan, yee Gyedutεn amra ne mɔ le 24, bε muala bəboka edwendolema 288 ne mɔɔ bəbe kpale la anwo. Bəkpale mralε 24 εhye anu ko biala ke ɔnlea edwendolema ekpunli nwo zo. Ahenle mɔɔ ɔgyi ɔ ti la nee ɔ kunlu mralε yee Livaema 11 mɔɔ “bəbe” wɔ edwendole nu la ka bɔ nu yε ekpunli ko. Yemɔti ke mɔɔ εnee bəhyehyε esɔfoma ne anu ekpunli 24 la, zɔhané ala a

bεhyehyele edwendolema 288 ($[1 + 11] \times 24 = 288$) mɔɔ bεbe wɔ edwendole nu la anu ekpunli 24 a. Saa yεkyε edwendolema 3,712 mɔɔ bεha ‘mɔɔ bεlesukoa’ edwene edole la yεguα edwendolema ekpunli 24 ne mɔɔ bεbe la azo a, ekpunli biala banyia menli kεyε 155 aboka nwo. Edwendolema mɔɔ εbe la anu ko biala batete edwendolema 13. (1 Ek. 25:1-31) Σnee εssfoma mɔɔ bεbε awεeεne ndendenle la boka Livaema mɔɔ bεtο edwεne la anwo.—2 Ek. 5:12; fa toto Nɔm. 10:8 anwo.

it-1 898

Nlenkε mgbole sinzavolema

Σzonlenlesua ne anu. Mɔɔ ɔka ekyi na Belembgbunli Devidi awu la, ɔhyehyele Livaema ne yεε εzonlenlesua ne anu gyimayεvoma mɔɔ nlenkε mgbole sinzavolema 4,000 boka nwo la. Σnee bεhyehye bε nu ekpunli ekpuni na ekpuni ko biala yε gyima dapεne dapεne. Σnee bε gyima a le ke bεbabε Gyihova sua ne anwo bane ɔti Σnee bεbukebuke nlenkε ne mɔ na bεtoto nu wɔ meke mɔɔ ɔfeta la anu. (1 Ek. 9:23-27; 23:1-6) Saa εye gyima εhyεsie ahane a, Σnee bie mɔ nea ndoboa mɔɔ bεye ye wɔ Gyihova sua nu εkε ne la azo. (2 Arl. 12:9; 22:4) Nziniι mɔɔ εsɔfo kpanyinli Gyεhɔyada ziele Gyεhowahye belemgbunli la, bεkpale sinzavolema ekpuni ekpuni bεmaanle bεgyinlegyinlanle εzonlenlesua ne nlenkε ne mɔ anloa amaa bεabε kakula Gyεhowahye anwo bane bεavi ɔbahyema Atalaya mɔɔ Σnee ɔlεpele ke ɔdi belemgbunli la anwo. (2 Arl. 11:4-8) Mɔɔ Belemgbunli Dwosaya zεkyele awozonle εzonlenlesua ne la, nlenkε sinzavolema ne boale maanle bεyele debie biala mɔɔ bεyele bεmaanle Beeyale la bεvile εzonlenlesua ne anu bεhɔyelale ɔ muala wɔ suakpole ne kandiba.—2 Arl. 23:4.

MARCH 13-19

NYAMENLE EDWΕKΕ NE AZO NVASOE | 1 EDWΕKΕSISILE 27-29

“Selε Kulovole Bie Dule ɔ Ra Folε”

w05 2/15 19 ॥9

Bɔ Kilisienenli Mɔɔ Elε La Anwo Bane

Bɔ mɔdenle ke εbade Baebolo nu nɔhalε ne abo. Ke Gyihova Alasevolε la, saa diedi mɔɔ yεlε la εngyi ndelebεbo mɔɔ yεlε ye wɔ Ngεlεlera ne anu la azo a, ɔbamaa yεakpo aze. (Fel. 1:9, 10) ɔwɔ ke yε muala, mgbanyinli nee ngakula nea ke yε diedi ne gyi nɔhalε ne mɔɔ wɔ Baebolo ne anu la azo. Pɔollo dule ɔ mediema diedima folε ke: “Bεzɔ ninyεne kɔsɔcti bεnlea; bεzɔ mɔɔ le kpale la anu kpundii.” (1 Tes. 5:21) ɔwɔ ke Kilisiene ngakula mɔɔ bε awovole wɔ nɔhalε ne anu la nwu ye ke bε awovole diedi εnreholə εnrelie bε ngoane. Devidi dule ɔ ra Sɔlɔmɔn folε ke ‘nwu wɔ papa Nyamenle ne na fa ahonle mɔɔ di muni li la sonle ye.’ (1 Ek. 28:9) Σnee ɔwɔ ke Sɔlɔmɔn ye εnɔnɔwo tεla ke ɔbanlea diedi mɔɔ ye papa lε ye wɔ Gyihova anu la ala. Σnee ɔwɔ ke ɔdaye mumua ne ɔnwu Gyihova, na ɔyεle zo. ɔzelεle Gyihova ke: “Maa me nrεlεbe nee ndelebεbo maa merva menva menli εhyε mɔ anyunlu.”—2 Ek. 1:10.

MARCH 20-26

NYAMENLE EDWΕKΕ NE AZO NVASOE | 2 EDWΕKΕSISILE 1-4

“Belemgbunli Sɔlɔmɔn Anzi Kρɔkε Mɔɔ Nrεlεbe Wɔ Nu La”

it-1 174 ॥5

Elεne

Wɔ Sɔlɔmɔn belemgbunlilε ne anu, ɔkpondεle konle ninyεne dɔɔnwo. ɔnva nwo ke Σnee ɔlε anzdowolε wɔ ye tumiliε ne anu la ɔcɔboale ehwili nee mgbɔnɔwɔ dɔɔnwo anloa.

Bədəle mgbənwa shye mə anu dəcənwo bəvile Yigibiti. Ənee ɔwə ke bəsisi azuamgbole wə maanle ne anu amuala amaa banyia eleka bəava konle ninyene shye mə bəazie. (1 Arl. 4:26; 9:19; 10:26, 29; 2 Ek. 1:14-17) Noko akee, Gyihova anyila Sələmən wə cəcə ɔyəle la anwo ɔti meke məcə ɔwule na ye Belemgbunlilil ne anu hyele la, Yizilayə ələnema angola gyinla bieko. ɔti a Ayezaya həlele ye nzinlii ke: “Bədəbe məcə bəkəkpondə moalə wə Yigibiti la, bə gyakə, bəfa bə nwo bəto mgbənwa zo, bəfa bə rele bəwula konle ehwili nu ɔluake bəzonle, yəs bəfa bə rele bəwula menli məcə ka mgbənwa la anu ɔluake bə nwo ye se. Noko bənva bə nwo bəndo Yizilayə Nwuanzanwua-nza Ko ne anwo zo, yəs bəmkpondə Gyihova.” —Aye. 31:1.

it-1 427

Ehwili

Wə Yizilayə, belemgbunli Sələmən meke zo a bənyianle konle ehwili kpale wə maanle ne anu a. Ənee shye ye azibənwo ɔluake Nyamenle bəle arelemgbunli ne mə kəkə ke bəmmakpondə mgbənwa dəcənwo bəmaa bə nwo ke asəsə yemə a bəbə maanle ne anwo bane a. Ke məcə ənee bəfa mgbənwa a bətwe ehwili ne mə la ati, anrəs kəkəbəle shye məcə bəbali zo la ənremaa bənrevə ehwili dəcənwo bənreli gyima. (Dit. 17:16) Samoəle hanle adesoa məcə alesama arelemgbunli bava ara menli ne anwo zo la anwo edwəke ke: “Əbəva bə mra mrenyia yeagua ye ehwili nu.” (1 Sa. 8:11) Məcə Abesaləm nee Adonaegya bəle mədenle ke bədie belemgbunlilil ne la, bə nuhua biala nyianle ehwili na bəmaanle menli 50 nriandile lile bə nyunlu. (2 Sa. 15:1; 1 Arl. 1:5) Məcə Devidi lile Zoba belemgbunli ne anwo zo konim la, ɔvale mgbənwa məcə bətwe ehwili la 100 ɔhəle.—2 Sa. 8:3, 4; 10:18.

Belemgbunli Sələmən boçboale ehwili 1,400 anloa ke ɔfa yeaziez zie ye ələnema yeamaa konle. (1 Arl. 10:26, 29; 2 Ek. 1:14, 17) Saa

seye azuamgbole məcə bəsisile ye wə Gyelusələm bəmaanle mgbənwa ne mə la əsəie ahane a, eza ənee bəle ehwili azuamgbole noho məcə ənee bəfa konle ninyene shye mə bəsie eke a.—1 Arl. 9:19, 22; 2 Ek. 8:6, 9; 9:25.

Kpondə Baebolo Nu Ndelebəbo

w05 12/1 19 ¶6

Edwəkesisile Məcə Tə Zo Nwic Buluku Ne Anu Edwəke Titili

2Ek. 1:11, 12. Sələmən asəneyəle ne maanle Gyihova nwunle ke ənee nrəlebə nee ndelebəbo məcə ɔbanyia la anwo hyia ye kpale. Ye asəneyəle maa Gyihova nwu ninyene məcə ye nye die nwo anzəs yekulo la. Shye ati ɔwə ke yədwənle ninyene məcə yəka nwolə edwəke wəcə ye asəneyəle nu la anwo kpale.

MARCH 27-APRIL 2

NYAMENLE EDWƏKE NE AZO NVASOE | 2 EDWƏKESISILE 5-7

“Əbala Me Ahonle Nwo Dahuu”

w02 11/15 5 ¶1

Ənle Kə Yəgyakyi Ye Ayia Ne Mə Əhəle

Nzinlii məcə ənee Devidi slədi tumi wə Gyelusələm la, ənee ɔlə əhulolə ke ɔbazi sua yeawula Gyihova anyunlunyia. Kəmə ənee Devidi əhə konle dəcənwo la ati, Gyihova zele ye ke: “Ənrezi sua ənremaa me duma ne.” Emomu, ɔkpale ɔ ra Sələmən ke yemə a ɔbazi əzonlenləsua ne a. (1 Ek. 22:6-10) Wə evolə nsuu ne foa anzi, Sələmən zile sua ne wiele na bəyilale zo wə evolə 1026 K.Y.M. Gyihova liele dole nu na əhanle ke: “Meyə sua shye məcə ezile əmaanle me la nwuanzanwuanza na mebaməa me duma adənla eke ne dahuu, na me nye bahə nwolə na yeala me ahonle nwo dahuu.” (1 Arl. 9:3) Mekə ala məcə Yizilayəma bahə zo ali nəhalə la, Gyihova bamaa ɔ nye

ahō sua ne anwo. Noko saa bēangō zo bēanli nōhalē bēamma Gyihova a, የbaye ye εἰολε ne yeavi bē nwo zo “na sua εἶχε baye ewula edukue.”—1 Arl. 9:4-9; 2 Ek. 7:16, 19, 20.

it-2 1077-1078

Ἐzonlenlēsua

Tetedwēke. Bēvale εzonlenlēsua ne bēlile gyima too 607 K.Y.M., yee Babelōn Belemgbunli Nēbukadēnza nee ye εἰνεma razēkyele ye a. (2 Arl. 25:9; 2 Ek. 36:19; Gy. 52:13) Kēmō Yizilayēma kpole Gyihova na bēhōzonlenle awozonle la ati, Nyame-nle maanle maanle ne mō gyegyele Dwudama nee Gyelusalēmma na εnee የdwē mekē ne bie a bēsesa εzonlenlēsua ne anu ninyene bēkō. Bēgakyile kē bēbava εzonlenlēsua ne bēali gyima wō mekē bie anu. Mōc bēyilale εzonlenlēsua ne azo la anzi εvolē 33, Yigibiti Belemgbunli Hyaehyake rawuale agudee mōc wō Gyihova εzonlenlēsua ne anu la (993 K.Y.M.) wō Sōlōmōn ara Rilihōbowam mekē zo. (1 Arl. 14:25, 26; 2 Ek. 12:9) Εnee Belemgbunli Esa (977-937 B.C.E.) lē εbulē kpole maa Gyihova εzonlenlēsua ne εdee, noko kēmō εnee የkulo kē የbō Gyelusalēmma anwo bane la ati, εyē le ngoaseade na የhōvale dwētē fufule nee nvutuke የvile εzonlenlēsua ne anu የmaanle Selea Belemgbunli Bēne-heedade I la kē belaebo amaa yeape ngyekyele mōc c nee Yizilayē belemgbunli Beeyahya yele la anu. —1 Arl. 15:18, 19; 2 Ek. 15:17, 18; 16:2, 3.

Kpondē Baebolo Nu Ndelebēbo

w10 12/1 11 ¶7

“Eze Sonla Ahonle Nu”

Sōlōmōn asōneyelē ne bahola akyekye ye rēle. Sonla dasanli εnreholā εnrede ye ngyegyele nee ye “nyanelilē” bo bōkō. (Mre. 14:10) Gyihova ze mōc የwō yē ahonle nu la na የdwēnle yē nwo kpole kpale. Saa yēka mōc wō ye aho-

nle nu la anwo edwēkē yēkile ye wō asōneyelē nu a, የmaa yēkola yēgyinla ye ngyegyele ne mō anloa. Baebolo ne ka kē: “Bēvuandi bē adwenleadwenle muala bēguā c nwo zo የcluakē የdwēnle bē nwo.”—1 Pita 5:7.

APRIL 10-16

NYAMENLE EDWĒKE NE AZO NVASOE | 2 EDWĒKESISILE 8-9

“Ἐnee የbu Nrelebē Kē የsonle Bolē Kpale”

w99 11/1 20 ¶4

Mekē Mōc Kpaleyele Kēbu Zo La

Nōhalē nu εnee የwō kē Hyiba የbahyema ne fa ye mekē nee anwosesebe bō afōle kpolē amaa yeahola yeahōkpola Sōlōmōn. የkēye kē εnee Hyiba de eleka mōc εnε bēfēlē ye Republic of Yemen la; yemōti የpēle adenle mōc ye tendenle kēye mayēlē 1,000 [anzēs km 1,600] la a የhōle Gyelusalēm a. Kē mōc Gyisēse hanle la, “Ἐvi moamoa nehane” a የrale a. Duzu ati a Hyiba የbahyema ne pēle adenle tendenle εhye a? Yemō a le kē የrale kē ‘bādīe Sōlōmōn nrelebe ne.’—Luku 11:31.

w99 7/1 30 ¶4-5

Nvasoe Rale Ye የkpolalē Ne Azo

Kē የde ye biala la, akee የbahyema ne ‘vale menli ደōnwo lile c nzi na የvale afunlumu mōc zozo balesam nwole, nvutuke nee awolē mōc sonle bolē la ደōnwo የrale Gyelusalēm.’ (1 Arl. 10:2a) Menli bie mōkile kē የbaye kē εnee sogyama boka “menli ደōnwo” ne mōkile c nzi rale la anwo. Enea ninyene cōc εnee የbahyema ne εlēfa adu adenle mōc ye bolē baye dōla mgbe ደōnwo nee tumi cōc cōlē ye la a, የnreye nwanwane kē edwēkē εhye baye nōhalē.

Noko ye ye nzonlē kē, Hyiba የbahyema ne dele duma kpole cōc Sōlōmōn εlie “wō Gyihova duma nu” la anwo edwēkē. የti εnee የnle

adendule mōc bēfa bamiemia bē gualilē ngyehyelē nu a. Cōda ali kē ɔbahyema ne rale kē ɔbadie Sōlōmōn nrēlēbe ne, na bie bōbō a yeazukoa ye Nyamenle Gyihova anwo debie. ɔkēye kē ɔle Hyēm anzēe Ham mōc enee bēle Gyihova azonvole la abozonli, cti enee ɔkulo kē ɔnwu ye nenyia mōc ezonlenlē ne anwo debie.

it-2 990-991

Sōlōmōn

Mōc ɔbahyema ne nwunle kēzi ezonlenlēsua ne nee Sōlōmōn sua ne kēnlēma de, ye ɛkponle zo ale, menli mōc siezie ye ale nee bē adēlade, nee ɔyelalē afōle mōc ɔbō ye wō Gyihova sua nu dahuu la, “ɔyelē ye azibēnwo na ɔ nloa hale nwolē.” Cti ɔhanle kē, “Nea! Mōc bēhanle bēhilele me la ɛndwu ye foa ko bōbō. Wō nrēlēbe nee wō anwonyia bo mōc mendele la azo.” Akee ɔdoale zo kē, anyelie-
lē a le sonvolema mōc bēsonle belemgbunli zéhae la. Mōc ɔnwunle ye la maanle ɔhanvo-
le Gyihova Nyamenle na ɔyelē ye ayelē kē, kēmō ɔkulo Yizilayēma la ati, yezie Sōlōmōn
belemgbunli kē ɔbuu ndēne pēlepēle na ɔli te-
nleneyelē nzi.—1 Arl. 10:4-9; 2 Ek. 9:3-8.

Kpondē Baebolo Nu Ndelebēbo

it-2 1097

Belemgbunli ebia

Yizilayē belemgbunli ebia mōc bēha nwolē edwēkē dōonwo la a le mōc Sōlōmōn yele la ala. (1 Arl. 10:18-20; 2 Ek. 9:17-19) ɔvalē ɔzièle “Belemgbunli Ebia Asalo” ne mōc enee ɔboka azua mōc gyigyi Molaya Boka ne azo wō Gyelusaləm la anwo. (1 Arl. 7:7) Enée ɔle ebia kpole mōc bēva ɔzēlē bēye na bēholo nvutuke mōc bēdu nu evinli la bēguu nwolē, ɔle debie kutukpunli wō ɔ nzi yēs ɔlē ɔ sa nwīc mōc bēfa bē sa bēguu zo a. Kē mōc bēyele ezonlenlēsua ne anu ninŷene ne mōc la, ɔda ali kē bēvale baka a bēzele ebia ne a yēs bēholole nvutuke tagyee mōc bēdu

nuhua evinli la bēguale nwolē na bēvale ɔzēlē bēfōlē ye foa bie mōc anwo a. Cti saa ɔgī ahane na ɛlēnea a, ɔbaha kē bēvale ɔzēlē nee nvutuke tagyee a bēyele ɔ muala a. Kē-
lētōke ne toa zo kē, bēyele kpolike agyakē nsia mōc bēfo zo bēkō belemgbunli ebia ne anwo a, yēs awenade nwīc gyigyi ɔ sa nwīc ne mōc bēfa bē sa bēguu zo la anwo. Eza “awenade 12 gyigyi kpolike ne mōc agyakē le nsia la azo, ko gī kpolike agyakē nsia ne bēne zo yēs ko gī fema zo.” (2 Ek. 9:17-19)
ɔfēta kē bēfa awenade bēgyinla ɔkē ne bē-
maa tumililē la. (Gyn. 49:9, 10; Yek. 5:5)
ɔbayē kē awenade 12 ne gī ɔkē maa Yizila-
yē mbusua 12 ne mōc bēbēlē bē nwō aze na bēgyi tumililē ɔhye anzi kpundii la. Enée bē
gyakē abo nvutuke ebia beta belemgbunli ebia ne. Saa ɔnea belemgbunli ebia ɔhye
mōc bēva ɔzēlē nee nvutuke bēye, ɔleka mōc
ɔgyi mōc debie kutukpunli beta ɔ nzi nee
awenade mōc bēgyigyi ɔ nyunlu la a, ɔtēla
belemgbunli ebia biala mōc bēyele ye wō zō-
hane mekē ne la. Mōc bēdudule azēlē bo
bēnwunle ye o, ɔle ngakyedēe o anzēe bēhe-
lē nwolē edwēkē bēdo ɔkē o, biala ɔnle ɔkē
mōc ɔ nee ye se anzēe ɔdwu ye a. ɔfēta
bōkōkē kē Edwēkēsisile buluku ne hanle
kē: “Belemgbunlilē ɔhye biala ɔtēyele de-
bie zéhae bie ɛlē” la.—2 Ek. 9:19.

APRIL 17-23

NYAMENLE EDWĒKĒ NE AZO NVASOE | 2 EDWĒKĒSISILE 10-12

“Fa Folēdūlē Kpalē Di Gyima”

w01 9/1 28-29

Ke ɔkēye Na Wōazi Kpōkē Kpalē ɔ?

Eza Gyihova ɔmaa ye menli mōc bēnyi wō sunsum nu la wō asafo ne anu mōc yēkola ye nee bē suzu ye kpoķēzilē nwō a. (Efē. 4:11,
12) Noko ɔnle kē yēsukoa menli mōc bēkō menli dōonwo ɔkē ne kōkpula kē bēbanyia

awie mōc badu bē folē mōc bēdabē mumua ne bēkpondē la amaa bēava bēayē gyima. Ehyē maa yēkakye Rilihōbowam edwēkē ne. Mekē mōc ēnēe cā kē sīc kpkē bie mōc anwo hyia la, mgbanyima mōc bēzonlenle ye papa la dule ye folē mōc anrēe ɔbaboa ye a. Noko akee, kē anrēe ɔbava be folēdulē ne yeayē gyima la, ɔhōle mgbavolē mōc ē nee bē dule la ɔkē ke bēdu ye folē. Be folēdulē ne maanle ɔzile kpkē ȳtane na awieelē bōkōcē ne belemgbunlilile ne foa mōc ɔle kpole kpale la vile ɔ sa.—1 Arl. 12:1-17.

Saa Ȅkpondē folēdulē kpale a, kō menli mōc bēlē anwubielē wō Ȅbēlabōlē nu, bēnyi wō sunsum nu na bēlē Ȅbulē bēmaa Baebolo ngyinlazo la Ȅkē. (Mre. 1:5; 11:14; 13:20) Saa Ȅkēyē boe a, nyia mekē dwenledwenle ngyinlazo nee folēdulē mōc wōnyia ye la anwo. Saa yēnyia Gyihova adwenle wō ninyēne nwo a, ɔbaboa yeamaa yēazi kpkē kpale. —Fel. 4:6, 7.

it-2 768 ¶1 Rilihōbowam

Anwomemaazo subane nee tumi mōc Rilihōbowam vale lile gyima angomedi nu la maanle menli dōcōwo hwenle bē nwo vile ɔ nwo. Mbusua mōc bēhōlē zo begyinlanle Dēvidi sua nu amra anzi la a le Dwuda nee Bēngyaman abusua ne yēs Ȅscfoma nee Liavaema mōc bēwō belemgbunlilile nwōc ne anu la yēs bēdabē mōc bēvi Yizilayē mbusua bulu belemgbunlilile ne anu la bie mō noko rale ye afoa.—1 Arl. 12:16, 17; 2 Ek. 10:16, 17; 11:13, 14, 16.

Kpondē Baebolo Nu Ndelebēbo

it-1 966-967

Sunsum Ȅtane Mōc Zōho Mbōnkye

Dwōhyua edwēkē mōc wō Dwōhyua 24:14 la maa Ȅda ali ke mōc Yizilayēma hōdēnlānle Yigibiti la, awozonlezonlenle mōc ēnēe kō zo

wō Ȅkē la nyianle bē nwo zo tumi, Ȅti Yizikēe-le hanle ke awozonlezonlenle nyēlēs Ȅhyē hōlē zo mekē tendenle wō bē avinli. (Yiz. 23:8, 21) Ȅlua Ȅhyē ati mbōlōba bie mō suzu ke, mēla mōc bēvāle bēmaanle Yizilayēma wō fiene-mgbole ne anu ke “cōle ke bēbō afōlē bēmaa sunsum Ȅtane mōc zōho mbōnkye” (Lev. 17: 1-7) yēs Gyēlōbowam mōc Ȅkpale “Ȅscfoma Ȅmaanle Ȅzonlenle eleka ne mō nee sunsum Ȅtane ne mō mōc bēzōho mbōnkye yēs nlanke mrālē nyinli ne mō mōc Ȅyēle la” (2 Ek. 11:15) maa Ȅda ali ke ēnēe mbōnkye Ȅzonlenle kō zo wō Yizilayē ke mōc ēnēe yēlie duma wō Yigybībiti la, titili Yigybībiti Adōlēs. Herodotus (II, 46) hanle ke Yigybībitima Ȅzonlenle Ȅhyē anu a Gilikima nyianle Pan nee satyrs diedi ne a, adwōmāne nyamenle mōc bēwō Ȅhoayelē nu mōc nzinlii bēnwunle ke bēlē mēne, abōnkye dua yēs abōnkye gyakē la a. Bie mō kile ke awozonle Ȅhyē mō mōc bē foa ko le nane la gyi Ȅkē maa Seetan mōc Ȅlē dualē, mēne nee nane gyakē mōc bēkpakyē nu la. Ēnēe menli mōc bēfēlē bē ke bēlē Kilisenema wō evolē 500-1000 Y.M. anu la fa di gyima kpale.

Noko akee bēangile kēzi ēnēe “bē nwo enrīnli” (“se'i·rim”) ne de la. Bie mō suzu ke bēlē mbōnkye anzēe ananze mōc bēze bē ke mbōnkye la; noko akee ngēlēlera ne anga kēzi bēde la yēs bēangile ye wō eleka gyene noko. Sunsum Ȅtane mōc zōho mbōnkye mōc bēvāle bēlile gyima wō Ȅkē la maa Ȅda ali ke **wō menli mōc sonle awozonle Ȅhyē mō la adwēnle nu bē awozonle ne mō le ke mbōnkye anzēe bē nwo le enrīnli.** Kē mōc edwēkēkpōkē mōc bēhile ɔ bo “mbōnkye” wō ngēlēlera dōcōwo anu vi Hibulu edwēkēkpōkē mōc kile “nane ebinli” anu noko Ȅngile ke bēvāle nane ebinli a bēyēle awozonle Ȅhyē mō la, zōhane ala a edwēkēkpōkē mbōnkye mōc bēvāle bēlile gyima wō Ȅkē la bahola ahile ke ēnēe awozonlezonlenle ninyēne le bēkyi debie a. —Lev. 26:30; Dit. 29:17.

